

**Міністерство освіти і науки України
Національна академія педагогічних наук України
Всеукраїнська асоціація Василя Сухомлинського
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
Управління освіти і науки Чернігівської облдержадміністрації
Державна науково-педагогічна бібліотека України
імені В. О. Сухомлинського
Рівненський державний гуманітарний університет**

Електронний збірник матеріалів

**ХІІ Міжнародних і ХХІХ Всеукраїнських
педагогічних читань**

**«Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю.
Шлях до серця дитини
в травматичних ситуаціях життя»**

30 вересня 2022 року

Київ – Чернігів – 2022

ХІІ Міжнародні і ХХІХ Всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю. Шлях до серця дитини в травматичних ситуаціях життя»

Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю. Шлях до серця дитини в травматичних ситуаціях життя: Електронний збірник матеріалів ХІІ Міжнародних і ХХІХ Всеукраїнських педагогічних читань. Чернігів: НУЧК імені Т. Г. Шевченка. 2022. 198 с.

Рекомендовано до друку Вченою радою Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (протокол № 3 від 26 жовтня 2022 р.)

Вашій увазі пропонуються матеріали ХІІ Міжнародних і ХХІХ Всеукраїнських педагогічних читань «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю. Шлях до серця дитини в травматичних ситуаціях життя».

Автори несуть повну відповідальність за зміст матеріалів, поданих до друку.

ХІІ Міжнародні і ХХІХ Всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю. Шлях до серця дитини в травматичних ситуаціях життя»

Юда Л. А. Ідеї формування «гнучких» навичок у дітей крізь призму спадщини В. Сухомлинського.....	114
Якобчук Н. О. Книга як засіб подолання стресового стану дитини в умовах сучасних реалій України.....	119
Яценко В. С. Навчання та виховання дітей на засадах педагогіки Василя Сухомлинського в умовах воєнного часу.....	121
Білоус С. В. Фітотерапія дошкільників у контексті поглядів Василя Сухомлинського.....	124
Бондаренко В. В. Василь Сухомлинський про педагогічну культуру вчителя у вихованні «важких» дітей (за матеріалами з фондів Педагогічного музею України).....	126
Борсук Я. Соціалізація школярів з порушенням зору в педагогічній спадщині В. Сухомлинського.....	128
Голя Г. М. Особливості використання педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців в галузі початкової освіти.....	131
Гребеник Т. В. Медіаосвіта як засіб захисту від небезпечних впливів інформаційного простору: історія та сучасність.....	134
Золотухіна А. В. Підготовка майбутніх педагогів до роботи з дітьми в травматичних ситуаціях.....	137
Ібадзаде Сема Нізамі кизи Вивчаємо спадщину В. Сухомлинського, визначаємо шляхи роботи з дітьми з особливими потребами в умовах сьогодення.....	139
Кальчук М. І., Махиня С. І. Особливості навчання молодших школярів в умовах травматичних ситуацій.....	144
Кахерський Ю. В. Науково-педагогічна спадщина Ю. А. Пінчука.....	147
Кобзева А. Організація діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти.....	151
Косаченко В. С. Музичні школи Чернігова як осередок психолого-педагогічної підтримки дітей.....	156
Лящук Л. С. Школа для всіх у Василя Сухомлинського та в сучасних закладах освіти.....	159
Машкаринець-Бутко А. І. Шкільна бібліотека у творчій спадщині В. О. Сухомлинського.....	163
Михайленко І. І. Підготовка майбутнього фахівця в безпечному освітньому середовищі коледжу під час дистанційної форми навчання.....	166
Павлова Т. С. Педагогічні умови виховання емоційної культури молодших школярів в координатах педагогіки В. Сухомлинського.....	169
Попружна О. В. Соціально значущі якості молодих українців, вибудовані на якісному мовному ґрунті.....	171

ХІІ Міжнародні і ХХІХ Всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю. Шлях до серця дитини в травматичних ситуаціях життя»

Ще хотілося б сказати про значимість нетрадиційних уроків: свят, презентацій, конкурсів. До них інколи готувались у кожній сім'ї всі. Адже слід підібрати одяг, знайти потрібну інформацію, вивчити слова, підготувати звіт, записати відео. Найбільша активність була під час таких уроків: вшанування пам'яті Тараса Шевченка, конкурс пісень про Україну, День вишиванки, День Землі, День Матері, День захисту дітей, День книги, День останнього онлайн-дзвоника. У дітей була можливість у парах або в групах готувати виступ. Почуття підтримки один одного відчувалось по-особливому.

Отже, навчання молодших школярів в умовах війни має свої особливості й складнощі. Та в нас є чудова спадщина видатного Педагога Василя Сухомлинського, з якої можна черпати такі потрібні й мудрі поради для підтримки в навчанні молодших школярів у будь-яких життєвих ситуаціях. Сьогодні особливо розуміємо значимість слів Василя Олександровича у вихованні маленьких громадян України: «Ми, педагоги, стоїмо біля колиски людини, особистості, яка становить головне багатство суспільства і яке суспільство довірило нам» [5, с. 422].

Список використаних джерел

1. Сухомлинський В. О. Вибр. твори в 5 т. Київ: Рад.шк., 1976. Т.3. 670 с.
2. Сухомлинський В. О. Вибр. твори в 5 т. Київ: Рад.шк., 1976. Т.5. 638 с.

КАХЕРСЬКИЙ Ю. В.
*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка,
м. Чернігів*

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА Ю. А. ПІНЧУКА

*Краще робити, ніж говорити
Ю. А. Пінчук*

Юрій Анатолійович Пінчук (1937 – 2012) – знаний український історик, доктор історичних наук, професор, дослідник проблем історіографії та джерелознавства України.

Епіграф до цієї роботи уособлює життєве кредо Ю. А. Пінчука. Саме такий підхід (вимогу) використовував історик у співпраці з учнями та колегами. Цією аксіомою керувалися у своїй діяльності багато видатних педагогів, науковців та мислителів. Так, наприклад, В. О. Сухомлинський у своїй праці «Сто порад учителеві» зазначав: «Прагніть до того, щоб думка й слово

одухотворялися ділом, працею. Щоб за звучанням слова стояла брила справи» [8, с. 600].

На початку своєї наукової кар'єри, навчаючись в аспірантурі Ю. А. Пінчук отримав таку характеристику від директора Інституту історії АН УРСР А. Д. Скаби: «Тов. Пінчук Ю. А. володіє науковим методом дослідження, здатний ставити та вирішувати складні наукові проблеми, дисциплінований політично грамотний, систематично працює над підвищенням ідейно-теоретичного рівня та своєї кваліфікації, бере активну участь у громадському житті інституту» [9, с. 2]. Тобто, будучи ще аспірантом він вирізнявся працелюбністю, наполегливістю, надійністю та відповідальністю, постійно займався самовдосконаленням. Такі життєві принципи він намагався передати своїм учням.

Від початку 1990-х рр., довкола науковця почала гуртуватись група молодих дослідників, яка прагнула вивчати історичні події та транслювати досвід минулих поколінь для висвітлення важливих історико-етнографічних і суспільно-політичних процесів [2]. Тож під керівництвом Ю. А. Пінчука сформувалась та науково «зростала» велика когорта науковців в царині дослідження історії, біографістики, бібліографії, джерелознавства та інших спеціальних історичних дисциплін. Багатьох з них згодом було залучено до школи костюмарознавства, яка була створена науковцем.

Для вивчення науково-педагогічної спадщини Ю. А. Пінчука нами було проведено дослідження з використанням методу анкетування. Анкета містила запитання, що стосувалися форм, методів, засобів, принципів навчання, наукової співпраці з Ю. А. Пінчуком, особистих вражень щодо науково-педагогічної діяльності вченого-педагога, а також опису життєвих принципів та професійних якостей вченого.

До його наукової школи в різні періоди належала велика плеяда потужних науковців, зокрема: С. С. Батуріна, А. М. Бовгиря, О. Т. Гончар, Т. Ф. Дорохіна, Н. О. Зіневич, О. О. Ковалевська, Є. М. Луняк, Ю. А. Русанов, В. В. Томазов, О. В. Ясь та ін. Всі вони так чи інакше спрямували свої зусилля на розвиток української історичної науки.

Наукове керівництво в аспірантурі (очна й заочна форми), менторство (шефство) – це основні, проте далеко не всі форми співпраці Ю. А. Пінчука зі своїми учнями. Крім того, така форма роботи як залучення молодих науковців до участі у Костомарівських читаннях (2001–2011 рр.) та випуск спільних наукових студій стали чудовою можливістю для апробації їх наукових доробків. Дехто з майбутніх науковців не був його учнем в класичному розумінні. До прикладу О. О. Ковалевська зазначає: «Ю. А. Пінчук ніколи не навчав мене у традиційному сенсі цього слова, бо я познайомилась з ним тоді, коли привезла йому текст своєї кандидатської дисертації на рецензію. Моя тема його так зацікавила, і тому перший варіант відгуку опонента вийшов у нього аж

на 30 сторінок. Подальше обговорення дисертації стало першим прикладом того, як саме має працювати науковий керівник з аспірантом» [7].

Спектр методів навчання, яким послуговувався Ю. А. Пінчук був доволі широким. Зокрема, сюди відносимо надання консультацій щодо джерельної бази дисертації та залучення до організації наукових форумів, що в свою чергу розвивало організаторські якості аспірантів. Як зауважує один з учнів науковця О. В. Ясь: «Академічна традиція орієнтується на якнайшвидше залучення початківця до наукових практик («занурення із головою»), у процесі яких зазвичай і виявляється ступінь реальної придатності/спроможності конкретного дослідника» [10]. Методи колективної розумової діяльності (контролювання, перевірка та вичитування усіх зібраних матеріалів, поради та підвищення мотивації) і самостійної роботи (зосередження уваги та зусиль на ретельному вивченні проблеми, ситуації), проблемно-пошуковий метод (активна розумова діяльність, творчий пошук, аналіз власного досвіду і накопичених знань, уміння узагальнювати висновки і рішення) одні з багатьох, що засовував Ю. А. Пінчук у своїй науково-академічній діяльності [3–10].

Однією з важливих особливостей науково-академічної співпраці з Ю. А. Пінчуком було спрямування досягнень молодих науковців у практичну площину дослідницької діяльності. Власне тому, він досить часто залучав своїх учнів до практичної роботи, наприклад, у вигляді підготовки різноманітних видань довідкового характеру, переважно за напрямками їх наукових інтересів [4]. Все це сприяло набуттю в здобувачів освіти, під керівництвом педагога-науковця, ґрунтовних знань з гуманітарних наук і давало змогу самостійно та творчо вирішувати питання високих рівнів складності.

Анкетування засвідчило однаковість респондентів, щодо принципів навчання, які використовував Ю. А. Пінчук. Серед них можна виокремити принципи: науковості, послідовності, системності та доступності. Більшість з опитуваних зазначають, що для досягнення високих наукових результатів відомий історик демонстрував поєднання вимогливості до учнів з мотивуванням на успіх, підштовхував до власних роздумів і логічних висновків при вирішенні будь-яких питань [3–10].

Відносно цього А. М. Бовгиря говорить, що: «...його життєвим кредо, окрім притаманним йому пунктуальності й самодисципліні, стали наукова об'єктивність і нонконформізм» [3].

Слід зауважити, що центром роботи Ю. А. Пінчука були саме наукова та дослідницька діяльність. Проте, академічні практики, як зауважують його учні, були головними в їх взаємодії. Завдяки їм вдавалося з'ясувати на скільки дослідник може самостійно виконувати пошуки необхідних матеріалів для дослідження обраної теми й створювати наукові розвідки.

Колись науковці-початківці, а зараз вже кандидати, доктори історичних наук та професори підкреслюють, що саме завдяки керівництву Ю. А. Пінчука

вони обрали той науковий напрям дослідження, який для деяких став об'єктом вивчення на довгі роки. З цього приводу Н. О. Зіневич навела приклад про те, що багато контраверсійних питань з дослідження наукової спадщини М. І. Костомарова він намагався вирішити, даючи їх як теми для кандидатських та докторських досліджень [6].

Співпраця з Ю. А. Пінчуком залишила помітний слід в становленні особистісних якостей його учнів. За роки наукової взаємодії зі знаковою постаттю в історичній науці вони сформували в собі організованість, особистий тайм-менеджмент, критичне мислення, вимогливість до себе, усвідомлення того, що критики боятися не варто, необхідність руйнувати шкідливі історичні міфи та постійно розширювати спектр власних студій.

Важливими рисами майбутніх науковців, за переконанням наставника, повинні бути доброзичливість, чемність, вихованість, відкритість, толерантність, інтелігентність, комунікабельність, життєлюбність, прагнення зрозуміти конкретну людину та відсутність суб'єктивізму в оцінюванні будь-якої діяльності. Всі ці та багато інших рис досвідчені науковці передають під час спільної наукової роботи наступним поколінням [3–10]. Означені риси уособлював у собі і сам видатний педагог. Наприклад, Т. Ф. Дорохіна, відмічає, що Ю. А. Пінчук: «Наполегливо рекомендував раціонально використовувати час. Допоміг відпрацювати навички планування свого робочого часу, розставляти пріоритети, не відкладати справи на потім. У цьому вся його сутність – і особистість педагога-науковця, і майстерність, і стиль».

Отже, Ю. А. Пінчук був дійсно знаковою постаттю в житті кожного науковця, з яким його звела доля в різні історичні періоди. Завдяки його методам роботи, порадам, підтримці, мотивації та менторській роботі ми маємо можливість ознайомитись з великою кількістю досліджень в царині історичної науки, які триватимуть й надалі. Роботу хотілось би завершити словами Є. М. Луняка, який оголошуючи вітальну адресу 5 листопада 2012 р. Юрію Анатолійовичу Пінчуку, щиро зауважив, що «окрему дисертацію вже можна присвятити самому Пінчуку», оскільки незаперечною є важливість його внеску в розвиток української історичної науки [1].

Список використаних джерел

1. Дорохіна Т. Ф. Костомаровознавство у долі видатного історика, історіографа Ю. А. Пінчука. *Історіографічні дослідження в Україні* : збірник наукових праць. Київ, 2018. Вип. 28. С. 352–378.
2. Дорохіна Т. Ф. Школа костомаровознавства Юрія Анатолійовича Пінчука. *Історіографічні дослідження в Україні* : збірник наукових праць. Київ, 2018. Вип. 29. С. 294–307.
3. Респондент А. М. Бовгиря – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, Інституту історії України НАНУ: Інформація про науково-педагогічну діяльність Ю. А. Пінчука.